
P04 - Institucionální a normativní proměny práva v evropském a globálním kontextu

Participující fakulty (vysokoškolské ústavy) UK:

Právnická fakulta

Vědní oblast:

systémové základy právní vědy

Rada programu (stav k 31. 12. 2016):

prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc. (*koordinátor*)

doc. JUDr. PhDr. Ilona Bažantová, CSc.

doc. JUDr. Karel Beran, Ph.D.

prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc.

doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Anotace:

Program navazuje na výsledky VZ MSM0021620804 „Kvantitativní a kvalitativní proměny právního řádu na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska a perspektivy“, řešeného PF UK v letech 2005- 2011, ve vztahu k právně filozofickým a ústavním impulsům rozvoje práva. Právo na začátku 21. století prochází proměnami, které zásadním způsobem mění jeho podobu a ovlivňují také jeho vazbu ke státu. Tyto změny se projevují:

- v multicentrismu z hlediska tvorby práva (na národní, evropské a mezinárodní úrovni), který vede k hypertrofii právních pramenů a fragmentaci právního řádu,
- přechodem od hierarchie právních norem k jejich síťovému uspořádání,
- v právním pluralismu (rozšíření práva vně tradičních formálních právních pramenů),
- v rostoucí úloze ekonomické globalizace a potřeby národní a nadnárodní regulace ekonomických procesů,
- v jeho judicializaci (rostoucí roli soudů na národní i mezinárodní úrovni),
- v prioritě lidských práv (rozpracování katalogů základních práv a jejich ochrany na národní, evropské a mezinárodní úrovni), s čímž nezdědka souvisí i faktické podceňování právních povinností.

Příčiny, projevy a důsledky těchto procesů je třeba zkoumat v interakci ke společenským podmínkám a okolnostem, v nichž právo působí (politickým, ekonomickým, sociálním, kulturním, aj.). Jedná se o systémové změny, často nejednoznačné až kontradiktorní povahy, které se projevují v tlaku na proměny způsobů právní regulace chování lidí a nově formulují podmínky její efektivnosti.

Bude tedy třeba zkoumat zejména rozsah působení práva (vztah k jiným normativním řádům), metody jeho působení (včetně důvodů akceptace práva), ale i vzniku (změny v procesu legislativní tvorby práva, zvyšující se význam soudcovského dotváření práva), restrukturalizaci režimů právní odpovědnosti (zejména rejstřík sankcí, narůstající tendenci kriminalizace společensky nežádoucích jevů a rozšiřování trestní odpovědnosti), proměny relací soukromého a veřejného práva, právních a neprávních způsobů stimulace chování lidí, což získává na významu zvláště při rostoucí kulturní a tím též hodnotové heterogenitě evropské populace (vytváření subkultur s vlastními modely a pravidly chování, tedy jistý návrat personality práva), relace státu, samosprávy, mezinárodních institucí a nadstátních útvarů (prvořadě Evropské unie) v kontextech tendencí integračních a dezintegračních (tzv. víceúrovňové vládnutí). V tomto rámci bude věnována pozornost i proměnám funkcí státu a jejich realizace (rozsah a síla/slabost státu, privatizace veřejné moci apod.). K proměnám dochází i na úrovni mezinárodního práva, které se z mezistátního (státocentrického) systému mění v transnacionální právní řád s narůstajícím vlivem nestátních aktérů.

Samostatná pozornost bude věnována i proměně pohledu na osobu jako nositele subjektivního práva a povinností. Velké nadnárodní korporace jsou totiž stále z pohledu práva považovány za soukromé právnické osoby a nositelky ústavně garantovaných práv. Jejich faktické postavení však tomuto pohledu zcela neodpovídá. V této souvislosti se nabízí i téma zkoumání systémových a antisystémových prvků jak ve vnitrostátním, tak i mezinárodním právu v kontextu právního pluralismu.

Významným úkolem bude analýza ústavního systému České republiky (v kontextu konstitucionalizace mezinárodního práva) z hlediska jeho funkčnosti v podmínkách narůstání atributů (postmoderní) dekonstrukce moderního pojetí norem, institucí, principů a hodnot, na nichž dosud bylo právo založeno.